

1.2. Uskonto ilmiönä ja uskontojen tyypillisiä piirteitä

Maailman eri uskontojen opit ja tavat poikkeavat toisistaan. Uskonnotutkijat ovat kuitenkin löytäneet myös piirteitä, jotka yhdistävät eri uskontoja. Näiden yhteisten piirteiden tunnistamisen avulla voidaan tarkastella sitä, millainen ilmiö uskonto on.

Uskonnoille yhteisiä piirteitä

Uskonto on maailmankatsomus, jossa uskotaan yliluonnolliseen eli transsendenssiin. Yliluonnollinen tarkoittaa jotakin sellaista, mitä ei voida selittää järjellä eikä luonnontieteiden havaintojen avulla. Uskontoihin kuuluu ajatus siitä, että yliluonnollinen voima voi vaikuttaa ihmisen elämään ja maailman tapahtumiin. Uskotaan, että ihminen voi myös olla vuorovaikutuksessa yliluonnollisen kanssa. Maailmankatsomukset, joissa yliluonnolliseen ei uskota, ovat siten uskonottomia maailmankatsomuksia.

Yliluonnollinen taho tai voima selitetään uskonnoissa usein käsitteellä Jumala (persoonallinen jumalakäsitys), jumalat (monijumaluus) tai jumaluus (persoonaton maailmanhenki).

Uskontojen tutkimuksessa uskontojen jumalakäsityksiä kutsutaan teistisiksi, monoteistisiksi, polyteistisiksi ja panteistisiksi. **Teismi** tarkoittaa käsitystä siitä, että Jumala (tai jumalia) on ylipäänsä olemassa. Käsite on johdettu kreikan kielen jumalaa tarkoittavasta sanasta theos. Teismiin sisältyy ajatus, että tuonpuoleinen jumala (tai jumalat) on luonut maailman ja ylläpitää sitä. Siinä katsotaan, että jumala on persoonallinen olento, jolla on oma tahto ja pyrkimyksiä. **Monoteismi** tarkoittaa uskoa yhteen jumalaan tai jumaluuteen (esim. kristinusko ja islam). **Polyteismin** mukaan jumalia on useita. Hindulaisuus on tyypillinen polyteistinen uskonto. **Panteismin** mukaan kaikki on saman jumaluuden ilmentymää (esim. luonto on jumala).

Uskontoihin liittyy pyhäksi kutsuttuja asioita. **Pyhä** tarkoittaa jotakin arvokkaaksi koettua, kunnioitusta herättävää ja suojeltavaa asiaa. Pyhäksi käsitetyn asian kohtaamiseen liittyy määrättyjä käyttäytymissääntöjä.

Pyhiä asioita uskonnoissa voivat olla jumalan nimi, uskonnon tärkeit paikat ja uskonnon perustana oleva tekstikokoelma, esimerkiksi Raamattu ja Koraani. Uskonnon rituaaleja ja palvontamenoja suorittavien ihmisten, kuten pappien, velvollisuutena on pitää huolta pyhän arvostamisesta ja asemasta yhteisössä. Uskontojen pyhät kohteet voivat olla luonnonkohteita, kuten shintolaisuudessa Japanin Fuji-vuori. Uskonnon harjoittamista varten on myös rakennettu kokoontumispaikkoja, kuten kirkkoja ja temppeleitä. Niissä on usein uskonnon pyhiä esineitä.

Jokaisella uskonolla on **oppi**, johon uskotaan. Oppi tarkoittaa uskomuksia jumalasta tai jumalista, kuolemanjälkeisestä elämästä, oikeista ja vääristä teoista sekä uskonnon vaatimia elämäntapoja ja palvonnan muotoja. Oppiin liittyy normeja eli vaatimuksia uskonnon mukaan oikeanlaisesta toiminnasta. Osassa uskontoja oppi on koottu uskonnon pyhiin kirjoihin. Joillakin uskonnoilla ei ole kirjoitettua oppia, vaan niissä oppi välitetään seuraavalle sukupolvelle suullisina kertomuksina.

Uskonnot antavat vastauksia ihmisen niin sanottuihin **perimmäisiin kysymyksiin**, joiden avulla ihmiset pohtivat oman elämänsä tarkoitusta ja maailmankaikkeutta. Miksi olen olemassa? Miten tulisi elää? Mitä tapahtuu kuoleman jälkeen? Näihin kysymyksiin vastaaminen ei ole vain uskontojen ominaisuus, vaan kaikki elämäntarkastukset vastaavat näihin kysymyksiin. Uskontojen vastauksissa näihin kysymyksiin korostuvat ihmisen ja yliluonnollisen välinen vuorovaikutus.

Uskontoja harjoitetaan usein yhdessä muiden ihmisten kanssa. Tämä **uskontojen yhteisöllinen piirre** näkyy erityisesti uskontoihin liittyvissä juhlissa. Kaikissa uskonnoissa on niiden oppiin liittyviä juhla-aikoja. Suomessa kristinuskon parissa vietetään yleisesti muun muassa pääsiäistä ja joulua. Vaikka monille kristityiksi rekisteröityneille juhlan sisältö ei ole omakohtaisesti tärkeä, rytmittää evankelis-luterilaisen kirkon kirkkovuosi vuoden kulkua. Monet kristilliset juhlapäivät ovat yleisiä vapaapäiviä.